

تاریخچه نقش جینی در مباحث نابرابری اقتصادی

غلامرضا محتشمی برزادران^{۱*} زهرا بهدانی^۲

^۱ دانشگاه فردوسی مشهد ^۲ دانشگاه صنعتی خاتم الانبیاء بهبهان

چکیده: پس از آنکه اقوام آریایی حکومت تشکیل دادند، سرزمین‌های مختلفی را فتح کردند به تدریج صاحبان حکومت به مال و مکتب بیشتری دست یافتند و در نهایت نابرابری اقتصادی و اجتماعی شکل گرفت. نابرابری اقتصادی تفاوت موجود در معیارهای مختلف از نظر رفاه اقتصادی در میان افراد یک گروه، در میان گروه‌های موجود در یک جمعیت، یا در میان مردمان کشورها است. از نابرابری اقتصادی گاهی اوقات به نام نابرابری درآمد، نابرابری ثروت، یا شکاف ثروت یاد می‌شود. در زمان هخامنشیان به دلیل افزایش فتوحات و توسعه تشکیلات حکومتی، نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی میان گروه حاکم و مردم عادی افزایش یافت. نابرابری در اروپای قرون وسطی و خاورمیانه، در انقلاب صنعتی خصوصاً در انگلستان، از جنگ‌های ناپلئون تا جنگ جهانی اول، در «جهان سوم» و جوامع استعمار شده، آمریکای لاتین قبل از فتح اسپانیا، قابل بررسی و فراز و نشیب آن قابل تعمق است. نابرابری جهانی از جنگ‌های ناپلئونی تا جنگ جهانی اول از جمله بین ملت‌ها با ظهور «اشرافیت کارگری» در کشورهای پیشرفته بوجود آمد. در طول جنگ جهانی اول، نابرابری از بالاترین سطح در ایالات متحده، فرانسه، آلمان و بریتانیا کاهش یافت. جنگ جهانی دوم به شدت نابرابری درآمد و ثروت را در بسیاری از کشورها کاهش داد. در بازار اقتصاد، تجربه جنگ، اصلاحاتی را در مورد رفاه و مالیات‌ها ترویج کرد که چندین دهه ادامه داشت. از ویژگی‌های پراکندگی، درجه نابرابری است که اندازه‌گیری آن کار آسانی نیست. در دانشگاه ویسکانسین، در دوران ریچارد تی‌الی یکی از سوالات مطرح شده در مطالعات در تکامل جامعه صنعتی (۱۹۰۳)، اندازه‌گیری نابرابری یا «تمرکز و انتشار» بود که الی بدان اشاره می‌کند. در این راستا، در فصل ششم از قسمت دوم کتاب الی با عنوان «تمرکز و انتشار ثروت» قدردانی الی برای کمک‌های متنوعی که همکارش، آقای ماکس اتو لورنتس، (دستیار اقتصادی او) با تلاش‌های خستگی‌ناپذیر و بسیار کارآمدش به او داشته حائز اهمیت است. کلین، ۱۹۹۷، ص ۱۷۷، و استیگلر، ۱۹۸۶، ص ۳ و ۳۲۸، بیان ارزشمند کار نوی لورنتس را تبیین نموده که بر ارزش این کتاب (Ely, 1903) افزوده است. ماکس اتو لورنتس (۱۹ سپتامبر ۱۸۷۶-۱ ژوئیه ۱۹۵۹) یک

*Email: grmohtashami@um.ac.ir

اقتصاددان آمریکایی بود که در سال ۱۹۰۵ منحنی لورنتس را در مقاله‌ای برای دوره کارشناسی توسعه داد. وی هنگامی که دانشجوی دکترا در دانشگاه ویسکانسین - مدیسن بود، مقاله‌ای در این باره منتشر کرد. او اصلاتی آلمانی داشت و پدرش تاجری موفق بود. لورنتس در سال ۱۸۹۹ لیسانس خود را از دانشگاه آیووا و در سال ۱۹۰۶ دکترای اقتصاد خود را از دانشگاه ویسکانسین دریافت کرد. عنوان پایان نامه وی نظریه اقتصادی نرخ راه آهن بود. موارد کارش عمدتاً شامل جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها در مورد حمل و نقل با اتوبوس، قطار و کشتی بود که برای تعیین تعرفه‌ها و بهبود عملیات مورد استفاده قرار گرفت. وی به همراه سه اقتصاددان دیگر نویسنده یک کتاب درسی مشهور نیز می‌باشد. امروزه او عمدتاً به خاطر مقاله خود در زمینه توزیع درآمد که در دوران دکترای خود نوشت، شناخته شده است. وی در زمینه نشر و تدریس فعال بود و در دوره‌های مختلف در اداره سرشماری ایالات متحده، اداره اقتصاد راه آهن ایالات متحده و کمیسیون تجارت بین ایالتی ایالات متحده کار می‌کرد. ضریب جینی یا شاخص جینی، متداول‌ترین معیار سنجش نابرابری است. توسط آماردان ایتالیایی کورادو جینی (۱۸۸۴-۱۹۶۵) توسعه یافت و به نام او نامگذاری شده است. معمولاً به عنوان معیاری برای نابرابری درآمد استفاده می‌شود، اما می‌توان از آن برای اندازه‌گیری نابرابری مانند توزیع ثروت یا حتی امید به زندگی استفاده کرد. کورادو جینی شاخص خود را برای اولین بار در کتابی در سال ۱۹۱۲ که به زبان ایتالیایی با نام *Mutabilità Variabilità e* (متغیرپذیری و تغییرپذیری) انتشار یافت، در بخش اول کتاب به معیارهای تنوع اختصاص دارد، معرفی کرد. در این کتاب حدود ۱۳ فرمول از شاخص جینی، که حایز توجه و اهمیت هستند بیان شده است. همچنین متوجه می‌شویم که جینی برخی از پیشرفت‌های اقتصادی را در زمان خود و بعد آن پیش‌بینی کرده است. در آغاز قرن بیستم، نابرابری درآمد و ثروت در بسیاری از کشورها به اوج جدیدی رسیده بود (روین و والدنستروم ۲۰۱۵). منحنی لورنتس و ضریب جینی که تقریباً یک قرن پیش طراحی شده است امروزه هنوز به طور گسترده به عنوان معیار درجه نابرابری کاربرد دارد و در زمینه‌های مختلف مرتبط استفاده می‌شود. افکار جینی و مهارت‌های ایجاد شده در مسئله نابرابری در قرن پیش رو با چه پیشرفتی همراه خواهد بود. در جامعه تکنولوژیک نوین در مورد مسایل نابرابری چگونه باید تعامل نمود؟ در این سخنرانی به تاریخچه ضریب جینی و تغییرات پیش رو آن اشاره خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: منحنی لورنتس، نابرابری اقتصادی، ضریب جینی، شاخص‌های نابرابری.

کد موضوع‌بندی ریاضی (۲۰۲۰): 03 - 62.